

Szwankowska, Hanna / Wiśniewska, Maria

Odczyty, sesje, imprezy Towarzystwa
Miłośników Historii (czerwiec 1999 —
styczeń 2000 r.)

Przegląd Historyczny 91/1, 145-148

2000

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Odczyty, sesje, imprezy Towarzystwa Miłośników Historii (czerwiec 1999 — styczeń 2000 r.)

Omawiany okres to już czas działalności nowego Zarządu wybranego na Walnym Zebraniu 31 maja 1999 r. (patrz sprawozdanie PH z. 3/99). W skład nowego Zarządu weszły również osoby z poprzedniego, tak więc działalność Towarzystwa nie zmieniła swojego charakteru.

Do znaczących wydarzeń należy uroczystość, która odbyła się 10 października (niedziela) w Goźlinie Mariańskie Porzece, pow. Garwolin. W pobliżu zabytkowego kościoła parafialnego został odsłonięty obelisk ku czci prof. Aleksandra Jabłonowskiego, syna ziemi garwolińskiej, wybitnego historyka — historiografa, pierwszego prezesa TMH i Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (TNW). Krótkie refleksje historyczne wygłosili: prof. Andrzej Wyczański o miejscu prof. Jabłonowskiego w historiografii polskiej; prof. Marian M. Drozdowski o roli, jaką odegrał w budzeniu poczucia tożsamości narodowej ziemi garwolińskiej; prof. Tadeusz Mikulski o znaczeniu jego działalności dla tworzenia struktur TNW; prof. Wojciech Iwańczak — obecny prezes TMH — o prezesurze prof. A. Jabłonowskiego w TMH. Obelisk powstał z inicjatywy prof. M. M. Drozdowskiego, staraniem miejscowego społeczeństwa, które reprezentowali — ks. proboszcz parafii Goźlin Henryk Kulik, starosta garwoliński mgr inż. Stefan Gora i prezes Towarzystwa Historycznego Garwolina mgr Stefan Baran.

Obchody były połączone z XVI Międzynarodowym Sympozjum Kościuszkowskim organizowanym w rocznicę bitwy pod Maciejowicami przez Polską Fundację Kościuszkowską, Towarzystwo Miłośników Maciejowic i TMH, przy udziale historyków białoruskich. Sympozjum uświetnił występ znakomitego białoruskiego chóru z Mińska. Zapowiedziano, że w przyszłym roku sympozjum będzie poświęcone wybitnym historykom powstania kościuszkowskiego: prof. prof. Stanisławowi Herbstowi i Andrzejowi Zahorskiemu.

W 60 rocznicę wybuchu II wojny światowej i agresji hitlerowsko-sowieckiej na Polskę zorganizowano (6 października) przy współpracy Centralnej Biblioteki Wojskowej i Wojskowego Instytutu Historycznego sesję naukową pt. „Warszawa i inne centra regionalne we wrześniu 1939 roku oraz w początkach Podziemnego Państwa Polskiego”. Referaty pracowników naukowych z Warszawy, Białegostoku, Katowic i Muzeum w Stuttgocie (A. Ajnenkiel, A. Dobroński, M. M. Drozdowski, Z. Głuszek, C. Grzelak, M. Klimecki, J. Odziemkowski, E. Pankiewicz, Z. Woźniczka, W. Wysocki) ukazały wiele dotychczas nieopracowanych problemów tego okresu, przede wszystkim w odniesieniu do północnych i wschodnich dzielnic Polski. Zajmowano się zwłaszcza stosunkiem do wkraczających wojsk sowieckich.

Kontynuując serię zebrań poświęconych sylwetkom wybitnych Polaków, zorganizowano — w 25-lecie śmierci polityka i działacza gospodarczego, realizatora budowy portu w Gdyni, Eugeniusza Kwiatkowskiego — spotkanie w Muzeum Kolekcji im. Jana Pawła II (21 sierpnia). Referat pt. „Wkład Eugeniusza Kwiatkowskiego do polskiej kultury politycznej i gospodarczej” — wygłosił prof. M. M. Drozdowski.

Komisja Historii Kobiet w Walce o Niepodległość TMH przy współpracy Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej i Archiwum Akt Nowych zorganizowała 7 października w Centralnej Bibliotece Wojskowej uroczyste spotkanie pt. „Kobieta polska w służbie Rzeczypospolitej”. Wiąże się to z 100-leciem urodzin gen. Marii Wittek, zmarłej w 1997 r. Ta pierwsza w Polsce kobieta-generał, członek Polskiej Organizacji Wojskowej, uczestniczka wojny polsko-bolszewickiej w 1920 r., komendantka Przystosobienia Wojskowego Kobiet w II Rzeczypospolitej, szef Wojskowej Służby Kobiet SZP-ZWZ-AK, od 1970 r. była współorganizatorką Komisji Kobiet, inicjatorką i konsultantem „Słownika uczestniczek walk o niepodległość Polski 1939-1945” (PIW 1988).

Przewodnicząca Komisji, członek Zarządu TMH, Bożenna Tazbir-Tomaszewska została w czasie uroczystości odznaczona przez dyr. AAN, Tadeusza Krawczaka, Odznaką Honorową za Zastugi dla Archiwistyki.

Sekcja Historii Najnowszej, którą prowadzi dr Jan Żaryn organizowała spotkanie poświęcone historii najnowszej kościoła katolickiego w Polsce. Omawiano m.in. wydawnictwa Instytutu Politologii Uniwersytetu Szczecińskiego. Zespół dr. Krzysztofa Kowalczyka opracowuje tam historię wyznań i Kościoła katolickiego na Ziemiach Zachodnich (8 października i 13 grudnia). Dużym zainteresowaniem cieszyło się spotkanie poświęcone kardynałowi Adamowi Stefanowi Sapiesze, referentem był red. Zdzisław Szpakowski.

Sekcja Historii Warszawy wystąpiła z inicjatywą prelekcji poświęconych prezydentom Warszawy: prof. M. M. Drozdowski omówił sylwetkę księcia Zdzisława Lubomirskiego (16 listopada), Danuta Skorwider z Archiwum Państwowego m.st. Warszawy — inż. Zygmunta Słomińskiego (7 stycznia). Zebrania poświęcone wybitnym postaciom związanym z zarządzaniem Warszawy w latach 1915–1944 planujemy w roku bieżącym.

Dwa spotkania z Janem Nowakiem–Jeziorskim, b. dyrektorem Sekcji Polskiej Radia Wolna Europa zorganizowała Sekcja Studiów Krytycznych. Podsumowując spotkanie „Polski październik w programach Radia Wolna Europa” (22 października), organizator — prof. Drozdowski — wyraził nadzieję, że będzie możliwe przepracowanie zespołu akt Radia Wolna Europa i opublikowanie wyniku badań w celu wzbogacenia obrazu polskiego października.

Pan Nowak–Jeziorski uczestniczył również w naszym spotkaniu (20 października) z redaktor Aliną Grabowską, komentatorem Radia Wolna Europa, autorką książki „Polska w komentarzach” (Londyn 1999).

Zorganizowano kilkanaście spotkań poświęconych nowo wydanym tytułom. Barbara Petrozolin–Skowrońska zorganizowała i prowadziła w Muzeum Niepodległości (25 października) promocję zbioru pt. „Nieświeckie wspomnienia”. Fragmenty wspomnień czytali: Joanna Żółkowska i Sławomir Grzymkowski. W spotkaniu udział wziął prof. Marcin Kula, który mówił m.in. o problemie wielokulturowości. W spotkaniu uczestniczyło ok. 200 osób, w tym trzypokoleniowe rodziny wywodzące się z Nieświeża (także rodzina Radziwiłłów).

B. Petrozolin–Skowrońska zorganizowała też spotkanie z Jerzym Kulczyckim, wydawcą z Londynu, wzięli w nim udział wydawcy z Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek (19 października) (PH z. 4/1999).

Opracowanie prof. Barbary Otwinowskiej, przy współpracy Teresy Drzał, pt. „Zawołać po imieniu. Księga kobiet więźniów politycznych 1944–1958” (Sekcja Historii Najnowszej, Sala Lelewełowska, 2 listopada), referował prof. Andrzej Paczkowski. Profesor ukazał miejsce książki w nurcie modnych dziś badań feministycznych. Zwrócił też uwagę, że w badaniach historycznych rozwija się tendencja zapoczątkowana przez historyków francuskich, przeciwstawiająca pojęciu *History* — pojęciu *Memory*, zgodnie z którym ważne jest to co zapamiętane, a nie to co udokumentowane przez prowadzących badania historyków–profesjonalistów. Zbiór zaprezentowany na promocji można zakwalifikować do tej drugiej kategorii, co w żadnym wypadku nie umniejsza jego wiarygodności. Będzie on ważnym dokumentem branym pod uwagę przez historyków. Trudno czerpać wiedzę o tamtym ponurym okresie z akt UB, przy tym niekompletnych, niechlujnych, na co przy okazji zwrócił uwagę. Nie wiemy dokładnie, ilu więźniów przeszło przez aparat terroru, wielu było przetrzymywanych bez sądu, w aktach nie było o nich nawet śladu.

Jednak, aby przebić się do prowadzonych w świecie badań, konieczne jest chociażby krótkie streszczenie w języku angielskim, postowie lub wstęp.

Duża frekwencja potwierdza przekonanie, że nasze Towarzystwo wypełnia lukę na rynku księgarskim, promując tytuły ukazujące się tylko dzięki dotacjom, a dotyczące martyrologii, przeżyć wojennych i powojennych. Nasi członkowie, i nie tylko, oczekują, że znajdą w TMH zrozumienie dla tej tematyki, prawie nie istniejącej w mass mediach.

Sekcja Historii Wojskowej zorganizowała dwie dyskusje poświęcone książkom o tematyce historycznej. Na spotkanie ze Sławomirem Poleśzakiem z Lublina, autorem książki pt. „Jeden z wyklętych. Major Jan Taborowski «Bruzda»” (21 października) przybyli uczestnicy historycznych wydarzeń, dziękując młodemu autorowi za pamięć o ludziach zapomnianych, odnieśli się jednak krytycznie do niektórych pozycji, z których korzystał, a opracowanych przez osoby przypisujące sobie dokonania przez nikogo nie potwierdzone. Prof. Tomasz Strzembosz, promotor autora na KUL, ocenił pozytywnie wysiłek magistranta, uważając, że zebrał on materiał godny pracy doktorskiej.

Kolejna pozycja z cyklu: „Warszawskie Termopile 1944 «Starówka». Przewodnik po miejscach walki i męczeństwa” — opracowana przez Juliusza Kuleszę, plastyka, żołnierza i historyka powstania warszawskiego, wzbudziła dyskusję przede wszystkim nad formą tak ujętego przewodnika (9 listopada). Zastanawiano się, czy nie jest to raczej monografia i w jaki sposób, nie rezygnując z elementów emocjonalnych np. fragmentów wspomnień uczestników walk, należy dostosować ją do wymagań wydawnictw typu przewodnikowego. Opinie

o tej serii, jak również o wartości ostatniej pozycji ocenionej przez zebranych pozytywnie, przekazano do Fundacji „Wystawa Warszawa Walczy 1939–1945”, która sprawuje pieczę merytoryczną i finansową nad tą serią.

Przewodniczący Sekcji Biografiki przy Zarządzie PTH — prof. Marian M. Drozdowski zorganizował dyskusję nad książką „Józef Piłsudski i jego współpracownicy”, pracą zbiorową pod redakcją prof. Adama Suchońskiego z Uniwersytetu Opolskiego (3 grudnia).

Również z inicjatywy tej sekcji zorganizowano spotkanie z prof. Jerzym Poksińskim z WIH, który wygłosił referat „Marszałkowie PRL: Michał Żymierski, Konstanty Rokossowski, Marian Spychalski — próba portretu zbiorowego” (23 listopada).

Dyr. Andrzej Koryn z Wydawnictwa Instytutu Historii PAN i Maria Wiśniewska z TMH zaprezentowali wspomnienia niedawno zmarłego Juliusza Bogdana Deczkowskiego pt. „Wspomnienia żołnierza baonu «Zośka»” (11 stycznia 2000). W spotkaniu wzięli udział licznie przybyli przyjaciele zmarłego autora i młodzież z Zespołu Szkół Zawodowych im. batalionu „Zośka”.

Dyskusja zorganizowana przez Sekcję Studiów Krytycznych (14 października) nad „Encyklopedią historii II Rzeczypospolitej” (Wiedza Powszechna 1999), zwróciła uwagę na walory wydawnictwa, jak: opracowanie haseł o mniejszościach narodowych, biogramy wojskowe; w „Encyklopedii” przeważa historia gospodarcza. Czytelnikom zabrakło natomiast wielu haseł — biogramów z dziedziny kultury, Kościoła, harcerstwa. W zestawie haseł biograficznych dominują postacie nurtu lewicowego, brak wielu działaczy innych partii. Ujęcia niektórych haseł są niepełne. „Encyklopedia” powinna mieć suplement.

Liczni słuchacze zapoznali się z najnowszym wydawnictwem popularnym o stolicy „Warszawa 2000 kalendarz–informator” (Oficyna Wydawniczo–Poligraficzna „Adam” 1999). Myślą przewodnią inicjatorów i redaktorów–warsawianistów z Instytutu Historii, towarzystw: Miłośników Historii, Przyjaciół Warszawy, Urbanistów było podsumowanie przemian zachodzących w stolicy w ciągu ostatniego dziesięciolecia. Kalendarz stał się — nawiązując do dawnej tradycji warszawskich kalendarzy — małą encyklopedią wiedzy o naszym mieście.

Sekcja Historii Wojskowej, wychodząc naprzeciw prośbom kombatanatów, organizowała w sali kinowej Muzeum Niepodległości pokazy telewizyjnych filmów dokumentalnych, których realizatorami są m.in. nasi członkowie: Alicja Czerniakowska i dr Jacek Sawicki. 21 czerwca odbyła się premiera kinowa filmu J. Sawickiego pt. „Całym życiem” poświęconego Stanisławowi Broniewskiemu, Naczelnikowi Szarych Szeregów, a dziś Przewodniczącemu Rady Ochrony Pamięci Walki i Męczeństwa; 27 września w 60 rocznicę utworzenia Służby Zwycięstwu Polski odbył się pokaz filmu również tegoż autora pt. „Wyjście z cienia” poświęconego gen. Tadeuszowi Pełczyńskiemu.

„Dawać świadectwo tamtym dniom” — film Alicji Czerniakowskiej pokazany 9 sierpnia — przyciągnął do Muzeum Niepodległości wielu kombatanatów z zagranicy, uczestniczących w dorocznych obchodach 1 sierpnia. A wreszcie 31 stycznia pokazano paradokumentalny film Lucyny Smolińskiej pt. „Warszawska Niobe”, oparty na pamiętniku Jadwigi Romockiej, matki poległych powstańców Andrzeja „Morro” i Jana „Bonawentury”.

O 169 rocznicy powstania listopadowego, podobnie jak w ubiegłych latach, przypomniał prof. Wiesław Majewski, organizując w Łazienkach Królewskich przemarsz szlakiem podchorążych. Tym razem obok spotkania w niedzielę 28 listopada (początek — godz. 18:45) odbyło się drugie, następnego dnia w godzinach przedpołudniowych, zorganizowane dla młodzieży klas licealnych. Inicjatywa ta spotkała się z gorącym przyjęciem ze strony nauczycieli historii, zainteresowanie młodzieży było nieklamane, należałoby więc w przyszłych latach wyjść naprzeciw inicjatywie szkół i organizować przemarsze w terminach dogodnych dla obydwu stron.

Współdział w imprezach popularyzujących wiedzę historyczną wśród młodzieży szkolnej stał się już tradycją naszego Towarzystwa. Uczestniczymy w konkursach historyczno–plastycznych organizowanych przez Gminę Bielany (Młodzieżowy Dom Kultury „Bielany”) i imprezach Gminy Warszawa Wola — Centrum. Na konkurs „Tu serce Polski! Tu mówi Warszawa”, zorganizowany w 60 rocznicę wybuchu II wojny światowej, wpłynęło ok. 500 prac z ok. 30 placówek oświatowych. Nagrodzone prace plastyczne można było oglądać przez dwa miesiące (październik–listopad) w holu Muzeum Niepodległości. Młodzież wykazała bardzo osobisty stosunek do tematu, w wielu pracach znalazło się odbicie przeżyć wojennych znanych jej z opowiadań rodzinnych. Z tej samej okazji Muzeum Woli przy współpracy XII LO im. Henryka Sienkiewicza zorganizowało konkurs wiedzy dla młodzieży licealnej o Warszawie lat 1939–1944. Udział zgłosiło 81 uczniów, finaliści wykazali się znajomością historii Polski wybiegającą daleko poza lektury szkolne.

O zainteresowaniu historią wśród młodzieży licealnej świadczą Olimpiady organizowane przez Zofię Teresę Kozłowską, prowadzącą Sekcję Dydaktyczną, członka Zarządu PTH i TMH. W omawianym okresie, w Sali Lelewelowskiej IH PAN odbyło się 16 spotkań, przy dużej frekwencji. Prelekcje wygłosili i odpowiadali

na pytania młodzieży (w kolejności, w jakiej występowali): dr Cezary Król, prof. Zofia Zielińska, dr Maciej Wojtyński, prof. Marek Barański, dr Włodzimierz Mędrzecki, prof. Elżbieta Kowalczyk, prof. Marian Wojciechowski, prof. Tomasz Nałęcz, prof. Ewa Wipszycka, prof. Hubert Izdebski, prof. János Tischler, prof. Szymon Rudnicki, prof. Andrzej Ajnenkiel, prof. Andrzej Wyczański, prof. Jerzy Borejsza.

Przypomnieliśmy o nagrodach Polskiego Towarzystwa Historycznego im. Stanisława Herbsta, zapraszając do TMH laureatkę III nagrody za rok 1999 — mgr Annę Radomską, historyka sztuki. Przedstawiła ona wyniki swych badań nad architekturą drewnianą okolic Otwocka, udawadniając, że tzw. „styl otwocki”, powstały pod koniec XIX w., nosi znamiona przede wszystkim wpływów architektury polskiej (14 grudnia).

Prezes Towarzystwa prof. Wojciech Iwańczak wystąpił z referatem pt. „Jakich map używano w średniowieczu” (7 grudnia).

Działający przy TMH Zespół Dziejów Lwowa, kierowany przez dr Aleksandrę Leinwand zorganizował spotkanie z mgr Tomaszem Lerskim (6 października), historiografem, zbieraczem folkloru muzycznego przedwojennego Lwowa. Lerski zaprezentował nagrania najpopularniejszych kompozytorów związanych ze Lwowem, przedstawiciele zarówno muzyki poważnej, jak i rozrywkowej. Spotkanie zakończyło się opłatkami w stylu lwowskim Towarzystwa i członków „Solidarności” IH PAN. Gościem honorowym był ks. Janusz Popławski, duszpasterz lwowiaków w Warszawie (21 grudnia).

Opracowanie: *Hanna Szwankowska i Maria Wiśniewska*

Komunikat o przyznaniu Nagrody im. Adama Heymowskiego za lata 1998–1999

Warszawa, 12 marca 1999 r.

Jury Nagrody im. Adama Heymowskiego w składzie: prof. dr hab. Janusz Bieniak, mgr Sławomir Górzyński (sekretarz), prof. dr hab. Maria Koczerska, prof. dr hab. Stefan K. Kuczyński (przewodniczący), prof. dr hab. Andrzej Rachuba, przyznało następujące nagrody za najlepsze prace z zakresu heraldyki i nauk pokrewnych, opublikowane i powstałe w latach 1998–1999:

— Nagrodę w wysokości 900 zł i dyplom dr. hab. Wojciechowi Strzyżewskiemu za pracę pt. *Treści symboliczne herbów miejskich na Śląsku, Ziemi Lubuskiej i Pomorzu Zachodnim do końca XVIII wieku*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego w Zielonej Górze, Zielona Góra 1999.

— Nagrodę w wysokości 900 zł i dyplom dr. Sobieławowi Szybkowskiemu za książkę pt. *Ród Cielepalów. Studium genealogiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1999.

— Nagrodę w wysokości 900 zł i dyplom prof. dr hab. Alicji Szymczakowej za książkę pt. *Szlachta sieradzka w XV wieku. Magnifici et generosi*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1998.

Jury przyznało wyróżnienie w formie dyplomu mgr. Piotrowi Mysłakowskiemu za pracę pt. *Materiały genealogiczne szlachty parafii Rypin 1675–1808*, Studio Wydawnicze Familia, Warszawa 1998.

*Sekretarz Jury
Sławomir Górzyński*